

Vi trenger en menneskerettighetslov for næringslivet

Oslo, 17.01.2019

Det ligger nå et representantforslag fra Jette Christensen (AP) om å utrede en lov som forbyr moderne slaveri i selskapers virksomhet og i deres leverandørkjeder til behandling i Stortingets Justiskomite. Dette forslaget betyr i praksis at selskaper vil være ansvarlige for å undersøke om menneskehandel, barnearbeid eller tvangsarbeid finner sted i deres virksomhet eller hos deres leverandører, og å fatte tiltak dersom slike forhold avdekkes. Forum for utvikling og miljø, et nettverk av mer enn 50 norske miljø- og utviklingsorganisasjoner sender med dette innspill i forbindelse med behandlingen av dette forslaget.

Barnearbeid i koboltgruver i Kongo. Slavelignende forhold på mursteinfabrikker i India. Lokalbefolkning i Kambodsja som blir tvangsflyttet vekk fra jorda si fordi det skal bygges fabrikk på den. Tekstilarbeidere som hver dag risikerer et nytt Rana Plaza. Miljøforkjempere i Brasil som blir drept fordi de protesterer mot tvangsflytting, vannforurensing og avskoging. Disse eksemplene har alle til felles at de er konsekvenser av næringslivsaktører som ikke er seg sitt menneskerettighetsansvar bevisst.

Selskapers menneskerettighetsansvar er nedfelt i flere veiledende prinsipper, slik som FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP). UNGP inneholder forventninger om at næringslivet respekterer menneskerettighetene og foretar aktsomhetsvurderinger - altså å kartlegge, forebygge, begrense og gjøre rede for hvordan de håndterer mulige negative konsekvenser av sin virksomhet. Utfordringen med disse prinsippene er imidlertid at de nettopp er veiledende, og ikke bindende. Konsekvensen av dette er at selskap som ikke forholder seg til prinsippene ikke blir straffet for det, og at menneskerettighetene brytes og miljø ødelegges.

I et økende antall land ser vi en erkjennelse av at det ikke er nok med veiledende prinsipper for å få næringslivsaktører til å respektere menneskerettigheter. Flere land har derfor innført lover, eller jobber med lovforslag, som pålegger bedrifter å respektere menneskerettigheter og miljø, både i egen virksomhet og i leverandørkjeder. I Storbritannia og Australia har man innført lover mot tvangsarbeid og barnearbeid, og Nederland har vedtatt en aktsomhetslov mot barnearbeid. Frankrike har innført en lov som pålegger selskaper å gjennomføre menneskerettslige aktsomhetsvurderinger. I tillegg ser vi at flere prosesser er i gang, som forslaget til aktsomhetslov i Sveits, samt initiativer for aktsomhetslover i Tyskland og Finland.

En fellesnevner for alle lovene er at de er menneskerettighetslover for næringslivet, og at de har sitt utspring i UNGP. Forslaget om en moderne slaverilov i Norge føyer seg inn i denne familien av menneskerettslige aktsomhetslover, det samme vil en menneskerettighetslov for næringslivet.

Menneskerettslig aktsomhetslovgivning er et felt hvor det skjer en rask utvikling internasjonalt, samtidig som det eksisterer mye god lovgivning i Norge fra før. Det er derfor sentralt at det i arbeidet med dette forslaget blir nedsatt et bredt sammensatt utvalg, med representasjon fra næringsliv, partene i arbeidslivet, fagmiljø og sivilsamfunn som har mandat til å vurdere eksisterende lovverk og avtaler i Norge samt relevant lovgivning og prosesser i andre land.

Forslag til merknader til begrunnelse for forslaget:

- *Næringslivsinvesteringer kan være viktige drivere for utvikling, men kun hvis hensynet til menneskerettigheter og miljø blir ivaretatt. Norske næringslivsaktører opererer i flere land hvor statens evne og vilje til å ivareta menneskerettigheter og miljøhensyn er begrenset.*
- *Skiftende regjeringer i Norge har understreket forventninger om at norske selskap skal følge UNGP, men det har vist seg at forventninger ikke er tilstrekkelig. En norsk menneskerettighetslov for næringslivet vil være en naturlig oppfølging av Norges forpliktelser ifølge UNGP.*
- *Næringslivets menneskerettighetsansvar går lengre enn ansvaret for de som er i jobb og ansettelsesforhold i det enkelte selskap. Tvangsovertakelse av land, forurensning av fiskeområder og avskoging er alle forhold som tvinger folk ut av selvforsyning og over i en situasjon hvor de er sårbare både for kriminalisering, utnyttelse og drap*
- *Det eksisterer allerede lovverk og avtaler som regulerer arbeidsforhold og sosial dumping i Norge, utvalget må ha mandat til å vurdere dette og se behovet for ny lovgivning i lys av dette.*
- *Menneskerettslige aktsomhetslover, herunder moderne slaveri-lover, er altså et felt i utvikling, og som involverer flere interessenter, som fagbevegelse, næringsliv, sivilsamfunn. Derfor vil det være hensiktsmessig med et bredt utvalg for dette forslaget*

Vedtaksforslaget lyder som følger:

Stortinget ber regjeringen utrede og vurdere å fremme forslag til en lov mot moderne slaveri som forplikter næringslivet og staten til å rapportere om risiko og tiltak for å avverge og avdekke moderne slaveri knyttet til deres operasjoner og leverandørkjeder i Norge og globalt.

Merknadsforslag til vedtaksforslaget:

- *Komiteen ber regjeringen nedsette et utvalg som skal utrede behovet og eventuell utforming av en menneskerettighetslov for næringslivet som forplikter næringslivet til å kartlegge, forebygge, begrense og gjøre rede for hvordan de håndterer mulige negative menneskerettslige og miljømessige konsekvenser av sin virksomhet, og i sine leverandørkjeder.*
- *Utvalget bør i sitt arbeid vurdere eksisterende norsk lovgivning og eksisterende avtaler mellom partene i arbeidslivet på feltet, samt relevant lovgivning og pågående prosesser i andre land på aktsomhetslovgivning*
- *Dette utvalget må være bredt og hensiktsmessig sammensatt, med representanter fra relevante fagmiljøer, næringslivsinteresser, partene i arbeidslivet og sivilsamfunnsorganisasjoner med kompetanse på feltet.*